

BÜYÜKADA RUM YETİMhanESİ

Prof. Dr. Hasan Tahsin FENDOĞLU
Akademisyen

“Türk-Yunan ilişkileri” Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne inişli-çıkışlı seyirler izlemekte, “Kıbrıs Sorunu”, “FIR Hattı Sorunu”, “Ege Adaları”, “Batı Trakya Türkleri” gibi alt başlıklara ayrılmaktadır. “Türk-Yunan ilişkileri” konusundaki sorunlardan biri de, “Büyükada Rum Yetimhanesi” meselesi idi.

Büyükada Rum Yetimhanesi sorunu 29 Kasım 2010 tarihinde, adı geçen yerin Patrikhane adına devir edilerek çözülmüştür. Aslında sorunu çözen AİHM tarafından verilen 12 Haziran 2007 tarihli karardır. Patrikhane tarafından Nisan 2005 senesinde AİHM’e dava açılmış, AİHM de Patrikhane lehine karar vermişti. Bu yazıda “Büyükada Rum Yetimhanesi” sorununu irdelemek istiyoruz.

- 1. Osmanlı Dönemi:** Büyükada Rum Yetimhanesi, 1898-1903 yılları arasında Fransız “Societe des Grandes Hotel Europeens” şirketi tarafından “Prinkipo Palace” ismiyle Hotel olarak mimar Alexander Wallaury tarafından inşa edilmiştir. Babıali “böyle bir yapıya açılış izni vermek, örf-adetimize uymaz” denilince satışa çıkarılmış, binayı 15 000 Osmanlı Lirasına satın alan Rum zengini Andreas Syngros Vakfı, binayı Büyükada Rum Yetimhanesi olarak tapuya tescil ettirmiştir. Bir başka Rum zengini Leonidas Zarifis 3 700 Osmanlı altını ve 2 nci Abdülhamit de, 1180 Osmanlı Altını bağışlamıştır. II nci Abdülhamit, binayı “Rum Ortodoks Cemaatine mensup, İstanbul, Bozcaada, Gökçeada gibi bölgelerdeki yetim çocukların yetimhanesi” olarak kullanımı için, bir Ferman ile Rum Patrikhanesinin himayesine vermiştir. Bununla da yetinmemiş, binayı, 21 Mayıs 1903 tarihinde Büyükada Rum Yetimhanesi olarak hizmete açmıştır. II nci Abdülhamit ayrıca, Büyükada Rum Yetimhanesini vergiden muaf tutmuş, iaşe yardımında bulunmuştur. Büyükada Rum Yetimhanesi, 1903 tarihinde açılışından 1915’e kadar hizmet vermiş, I nci Dünya Savaşı yıllarından Cumhuriyetin kuruluş yıllarına kadar (1915–1925) yaklaşık 10 yıl, Kuleli Askeri Lisesi öğrencileri, Alman Askerleri ve Beyaz Rus göçmenleri tarafından kullanılmıştır. Beyaz Rus göçmenleri, binaya en büyük zararı vermiş, ısınmak için kışın binadaki bazı ağaçları sökerek ısınmışlardır. Nihayet 1925 yılında bina, yeniden Büyükada Rum Yetimhanesi olarak kullanıma açılmıştır.
- 2. Cumhuriyet Dönemi:** Büyükada Rum Yetimhanesi’nin yeniden hizmete açıldığı 1925’den 1964 tarihine kadar yaklaşık 39 yıl yetimlere hizmet etmeye devam etmiştir. Cumhuriyet döneminde, Vakıflar Genel Müdürlüğü binanın Büyükada Rum Yetimhanesi olduğunu belirten yazı vermiştir. 21 Nisan 1964 tarihinde Vakıflar Genel Müdürlüğü, “mail-i inhidam” olduğu gerekçesiyle, Büyükada Rum Yetimhanesi’ni kapatan ani bir karar vermiştir. İşte bu karar yaklaşık 46 yıl uygulanmış ve 2010 yılına kadar devam etmiş, bu arada belirttiğimiz AİHM kararı verilmiştir.
- 3. Bina:** Büyükada Rum Yetimhanesi, Avrupa kıtasının en büyük, Dünyanın Japonya’daki Todaiji Budist Tapınağından sonra 2 nci en büyük ahşap binasıdır. 206 odalı, mutfak, kütüphane, ilkokul ve meslek atölyelerinden oluşmaktadır. Bina, Büyükada’daki İsa Tepesi’ndedir (164 metre). Restore edildikten sonra, önemli bir çevre merkezi olabileceği konuşulmaktadır. Konuya ilişkin soruları yanıtlayan Devlet Bakanı Egemen Bağış, “Patrikhaneye ait olduğu söylenen binayı Sayın Başbakanımızla, Başbakan

Yardımcımız Sayın Arınç ile beraber gezdik. Böyle bir karar bekleniyordu. O binanın uluslararası bir çevre enstitüsü olarak yeniden ele alınması konusunda şu an görüşmelerimiz devam ediyor. Bu zaten uzun süredir üzerinde çalıştığımız bir konu" demiştir.

4. **Türkiye'nin Tezi:** Türkiye'ye göre, "Bina Patrikhane'ye değil, ilgili azınlık vakfına ait olduğundan dolayı, Bina Patrikhane'ye değil ilgili vakıf üzerine devir edilmelidir". Türkiye'nin belirtilen bu tezini sonuna kadar sürdürdüğü görülmektedir. Neticede Vakıflar Genel Müdürlüğü Meclisi, Adalet ve Dışişleri Bakanlığı'nın, AİHM kararından sonra, binanın Patrikhane üzerine tescilinden *başka bir yol olmadığına* karar verdikleri anlaşılmaktadır.
5. **Hukuki Tartışma:** AİHM'nin kararı kanaatimize göre kısmen yerindedir. Çünkü olay bir açıdan özel hukuk sorunu, mülkiyet meselesidir. Mekânın baştan itibaren maliki ve tahsisi belli olduğuna göre, bazı nedenlerle mekânı malikinden uzak tutmak yanlıştır. Karar bu açıdan yerindedir. Bu nedenle de 29 Kasım 2010 tarihinde, Vakıflar Genel Müdürlüğü Meclisi, Adalet ve Dışişleri tarafından verilen karara göre, bina ilgilisi üzerine devir edilmiştir. Binanın tapusu belirli amaca tahsisli olduğundan rıza dışında, bir başka amaç için kullanılamayacaktır. Bununla birlikte *bina, Rum Patrikhanesinin üzerine değil de ilgili vakıf üzerine devir edilmeliydi*. Bilindiği gibi, İstanbul'da 26 adet azınlık vakfı daha bulunmaktadır.
6. **Değerlendirme.** AİHM'nin kararı "*Büyükada Rum Yetimhanesi, Rum Patrikhanesinin üzerine değil de, ilgili vakıf üzerine devir edilmeliydi*" şeklinde eleştirilebilir. Çünkü bazı çevrelerin, uzun süredir, sistematik biçimde, Rum Patrikhanesi'ne ekümenizm sağlamaya çalıştıkları bilinmektedir. AİHM yaklaşık altı ay önce Türkiye'den istenen tazminat talebini reddetmiş ve yetimhanenin mülkiyetinin Rum Patrikhanesi'ne iade edilmesini kararlaştırmıştı. Adalet Bakanlığı Adalar Cumhuriyet Başsavcılığı'na yazdığı metinde "**Yetimhane'nin Fener Rum Patrikhanesi adına yeniden tapu siciline kaydedilmesi haricinde bir alternatif bulunmadığı**"na vurgu yapmıştı. Ayrıca AİHM kararının yerine getirilmemesi durumunda konunun Delegeler Komitesi'nde gündeme getirileceği ve bu durumun da diğer devletler tarafından siyasi bir baskı aracı olarak kullanılarak ülke adına olumsuz sonuçlar doğuracağına dikkat çekilmektedir. AİHM'nin Türkiye aleyhindeki kararını açıklamasının ardından toplanan Vakıflar Genel Meclisi, *devrin Patrikhane'ye değil de Büyükada Rum Erkek Yetimhanesi'nin vakfına yapılması için direnmişti*. Ancak Vakıflar Meclisi, daha sonra, yerinde olarak, kesinleşen kararın uygulanmasını ve devrin Fener Rum Patrikhanesi'ne yapılması için oybirliğiyle karar almıştı. AİHM'den kazanılan davalarda böylece ilk kez vakıf yerine, dini bir cemaate tapu devri yapılması için karar alınmış oldu.

Alıntı (İktibas) Konusunda Açıklamalar

Bu çalışmadan yapılacak alıntılarda (iktibaslarda) 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 35'inci maddesinde öngörülen şu şartlara uyulmalıdır: (1) İktibas, bir eserin "*bazı cümle ve fıkralarının*" bir başka esere alınmasıyla sınırlı olmalıdır (m.35/1). (2) İktibas, maksadın haklı göstereceği bir nispet dâhilinde ve münderecatını aydınlatmak maksadıyla yapılmalıdır (m.35/3). (3) İktibas, belli olacak şekilde yapılmalıdır (m.35/5) [Bilimsel yazma kurallarına göre, aynen iktibasların tırnak içinde verilmesi ve iktibasın üç satırdan uzun olması durumunda iktibas edilen satırların girintili paragraf olarak dizilmesi gerekmektedir]. (4) İktibas ister aynen, ister mealen olsun, eserin ve eser sahibinin adı belirtilerek iktibasın kaynağı gösterilmelidir (m.35/5). (5) İktibas edilen kısmın alındığı yer belirtilmelidir (m.35/5).

Ayrıca Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun 18 Şubat 1981 tarih ve E.1980/1, K.1981/2 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına göre kararına göre, "İktibas hususunda kullanılan eser sahibinin ve eserinin adı belirtilse bile eser sahibi, haksız rekabet hükümlerine dayanarak Borçlar Kanununun 49. maddesindeki koşulların gerçekleşmesi halinde manevi tazminat isteyebilir". Bu sayfaya izin almadan link verilebilir. Ancak, bu web sayfası, önceden izin alınmaksızın ne suretle olursa olsun, kopyalanamaz, çoğaltılamaz, tekrar yayınlanamaz, dağıtılamaz, başka internet sitelerine metin olarak konulamaz.

Yukarıdaki şartlara uygun olarak alıntı yapılırken bu çalışmaya şu şekilde atıf yapılması önerilir:

Fendoğlu, Hasan T., "**BÜYÜKADA RUM YETİMHANESİ**" (29.11.2010)
<http://www.hasantahsinfendoglu.com/> / <http://www.sde.org.tr/>